میراث صفوی در موزه های وین: بازتاب هنر و فرهنگ پارسی در قلب اروپا(ویراست اول)

۱. درآمد: عصر صفوی؛ متجلی شکوه هنر، معماری و فرهنگ ایران

دوره صفوی (۱۵۰۱–۱۷۳۶میلادی) یکی از درخشان ترین دوره های تاریخ ایران است که به دلیل شکوفایی هنر،معماری وفرهنگ تأثیرعمیقی برجهان گذاشت. هنر عصر صفوی با خلق آثاری چون نگارگری های ظریف، فرش های نفیس، کاشی کاری های رنگارنگ و ظروف دست‌ساز فلزی و سفالین، مرزها را درنوردید و تحسین جهانیان به خصوص اروپایی ها را برانگیخت. وین، پایتخت اتریش و مرکز فرهنگی امپراتوری هابسبورگ، به دلیل مناسبات دیپلماتیک و مراودات تجاری با ایران در این دوره از تاریخ، میزبان مجموعه های ارزشمندی از آثار صفوی در موزه های خود است. این متن به بررسی میراث صفوی در موزه های وین، نقش این آثار در تبادلات فرهنگی بین ایران و اتریش، و اهمیت آنها برای پژوهش گران و بازدید کنندگان می پردازد.

۲. زمینه تاریخی: روابط ایران و اتریش در دوره صفوی

در دوره صفوی، ایران روابط دیپلماتیک و تجاری گسترده ای با اروپا، از جمله امپراتوری هابسبورگ، برقرار کرد. این روابط، به ویژه در زمان شاه عباس اول (۱۵۸۸–۱۶۲۹)، از طریق تبادل سفرا و نیز تجارت ابریشم تقویت شد.
هابسبورگ ها، که به هنر و فرهنگ شرقی علاقه مند بودند، درقالب هدایای دیپلماتیک و تجارت به جمع آوری آثار ایرانی، به ویژه از دوره صفوی، پرداختند. این آثار هنری، از جمله نگارگری ها، فرش ها، و اشیای تزئینی، به مجموعه های سلطنتی و سپس به موزه های وین راه یافتند تا گواهی بر پیوندها و تبادلات فرهنگی میان این دو تمدن باشند.

۳. موزه های وین و مجموعه های صفوی

موزه های وین، به ویژه موزه تاریخ هنر وین (Kunsthistorisches Museum)، موزه هنرهای کاربردی (MAK) و مجموعه های کاخ شونبرون، میزبان آثاری از دوره صفوی هستند که نشان دهنده هنر و فرهنگ پارسی در قلب اروپا هستند. در ادامه، به بررسی این مجموعه ها و آثار صفوی موجود در آنها پرداخته می شود:

۳-۱. موزه تاریخ هنر وین Kunsthistorisches Museum

موزه تاریخ هنر وین، به عنوان یکی از برجسته ترین موزه های هنری اروپا، مجموعه ای از آثار شرقی، از جمله آثار صفوی، را در خود جای داده است. این موزه در سال ۲۰۰۰ میزبان نمایشگاه «هفت هزار سال هنر ایران» بود که با همکاری موزه ملی ایران برگزار شد. این نمایشگاه شامل نمایش آثارمتعددی از دوره صفوی، مانند نگارگری ها، ظروف سرامیکی، و پارچه های نفیس بود. نگارگری های صفوی، با ویژگی های خاص مانند رنگ های زنده، جزئیات دقیق، و موضوعات ادبی و اساطیری، از جمله آثار برجسته این نمایشگاه بودند. این آثار بیشتر از کلکسیون‌های سلطنتی قدیمی خود اتریش و مخازن تاریخی موزه تاریخ هنر وین تأمین و در کنار آثار ارسالی از ایران به نمایش گذاشته شدند. این اشیاء در طول سال ها تبادل دیپلماتیک و تجاری بین صفویان و اروپاییان، به وین منتقل شده بودند.

۳-۲. موزه هنرهای کاربردی وین MAK - Museum für angewandte Kunst

موزه هنرهای کاربردی وین، که به نمایش صنایع دستی و هنرهای تزئینی اختصاص دارد، یکی از مهم ترین مراکز نگهداری آثار صفوی در اتریش است. طبق اطلاعات موجود در وبسایت موزه MAK، این موزه دارای مجموعه ای از منسوجات شرقی، از جمله پارچه ها و فرشهای ایرانی است که برخی از آنها به دوره صفوی بازمی گردند. این موزه مجموعه ای از فرش های صفوی را در خود جای داده است که به دلیل طرح های پیچیده، رنگ های غنی، و کیفیت بالای بافت، شهرت جهانی دارند. فرش های صفوی، به ویژه فرش تمام ابریشم مشهور به «شکارگاه» و فرش طرح باغ ایرانی معروف به فیگدور، نمونه هایی از هنر پارسی هستند که در قرن شانزدهم و هفدهم به اروپا صادر می شدند.

۳-۳. کاخ شونبرون Schönbrunn Palace

کاخ شونبرون، اقامتگاه تابستانی خاندان هابسبورگ، میزبان آثاری با جلوه های شرقی، از جمله هنر صفوی است. اتاق میلیون، معروف به اتاق ایرانی(Persian Room) در این کاخ با مینیاتورهای پارسی تزئین شده است که برخی از آنها به سبک نگارگری صفوی هستند. این مینیاتورها، که با رنگهای درخشان و موضوعات ادبی و اسطوره ای طراحی شده اند، نشان دهنده علاقه دربار هابسبورگ به هنر پارسی در قرن هجدهم است. علاوه بر این مینیاتورها، در چیدمان اتاق‌های خصوصی هابسبورگ‌ها در شون‌برون نیز در طول تاریخ از فرش‌های کلاسیک ایران (از جمله بافت‌های اصفهان و کرمان عصر صفوی) استفاده می‌شده است.

۳-۴. موزه آلبرتینا Albertina

موزه آلبرتینا، که به دلیل مجموعه های گرافیک و نقاشی هایش شهرت دارد، میزبان نگارگری های ایرانی، از جمله آثاری از دوره صفوی است. طبق گزارش ها، این موزه یک نگارگری قاجاری مرتبط با مظفرالدین شاه را نگهداری می کند، اما برخی منابع به وجود نگارگری های صفوی در مجموعه های گرافیکی آلبرتینا اشاره دارند. این آثار، که اغلب از طریق مجموعه داران اروپایی یا هدایای دیپلماتیک به اتریش رسیده اند، نمونه هایی از هنر نگارگری صفوی با موضوعات ادبی، مانند داستانهای شاهنامه، هستند.

۳-۵. نمایشگاه های موقت و همکاری های فرهنگی

علاوه بر مجموعه های دائمی، موزه های وین به طور دوره ای نمایشگاه های موقتی از آثار ایرانی، از جمله آثار صفوی، برگزار می کنند. نمایشگاه «هفت هزار سال هنر ایران» در موزه تاریخ هنر وین نمونه ای از این تلاش هاست که آثار صفوی، مانند ظروف سرامیکی و نگارگری ها، را به نمایش گذاشته است. این نمایشگاه ها، که با همکاری نهادهای ایرانی مانند موزه ملی ایران برگزار می شوند، نقش مهمی در معرفی هنر صفوی به مخاطبان اتریشی و اروپایی ایفا کرده اند.

٤. اهمیت فرهنگی و تاریخی میراث صفوی در وین

آثار صفوی در موزه های وین نه تنها به عنوان اشیای هنری، بلکه به عنوان نمادهایی از تبادلات فرهنگی بین ایران و اتریش اهمیت دارند. این آثار، که در قالب تجارت ابریشم یا هدایای دیپلماتیک و یا از طریق مجموعه داران به اتریش رسیده اند، نشان دهنده تأثیر عمیق هنر پارسی بر فرهنگ هابسبورگ ها هستند. فرش های صفوی، با طرح های پیچیده و رنگ های غنی، به عنوان نمادهایی از تجمل و هنر در دربارهای اروپایی به نمایش گذاشته می شدند. نگارگری های صفوی نیز، با مضامین ادبی و اسطوره ای، الهام بخش هنرمندان اروپایی در دوران شکل گیری مکاتب شرق شناسی بوده اند. به طور کلی، وجود این آثار در موزه های وین، نقش اتریش را به عنوان حلقه ی اتصال فرهنگی بین شرق و غرب برجسته می سازد.

٥. چالش ها و فرصت های همکاری

یکی از چالش های موجود، عدم شناسایی یا انتشار کامل برخی آثار صفوی در موزه های وین است. برای مثال، برخی نگارگری ها یا منسوجات صفوی ممکن است در مجموعه های خصوصی یا آرشیوهای موزه ها نگهداری شوند

و هنوز به طور کامل مستند نشده باشند. این موضوع فرصت هایی برای پژوهش گران ایرانی و اتریشی فراهم می کند تا با همکاری، این آثار را شناسایی، احیا، و معرفی کنند. همچنین، برگزاری نمایشگاه های مشترک و پروژه های پژوهشی می تواند به تقویت دیپلماسی فرهنگی بین دو کشور کمک کند.

٦. نتیجه گیری: تجلی تمدن ایرانی در قلب اروپا؛ میراث صفوی در آینه موزه‌ها و کاخ‌های وین

میراث صفوی در مجموعه موزه های وین، از فرش های نفیس و نگارگری های ظریف گرفته تا آثار تزئینی در کاخ شونبرون، بازتابی از غنای فرهنگی و هنری ایران در دوره صفوی است. موزه های وین، به ویژه موزه تاریخ هنر، موزه هنرهای کاربردی، و موزه آلبرتینا، با نگهداری و نمایش این آثار، نقش مهمی در معرفی تمدن پارسی به مخاطبان اروپایی ایفا کرده اند. این مجموعه ها، که از طریق مراودات تجاری و مناسبات دیپلماتیک به اتریش منتقل شده اند، فراتر از ارزش های هنری خود، نمادهایی از تبادلات فرهنگی دوجانبه بین ایران و اتریش هستند. برای پژوهش گران، دانشجویان، و علاقه مندان به هنر و تاریخ ایران، موزه های وین فرصتی بی نظیر برای مطالعه و تجربه میراث صفوی در قلب اروپا فراهم می کنند.

منابع و مآخذ:

- [۱].خبرگزاری ایرنا. (۱۳۷۹).آثار تاریخی هفت هزارساله ایران در موزه ملی اتریش به نمایش درآمد. بازیابی شده در۹ مرداد۱۴۰۴از https://www.irna.ir/news/1379/7000-years-iran-art/

- [2]Kunsthistorisches Museum Wien (KHM). (n.d.). *International exhibitions: 7000 years of Iranian art* [Internationale Ausstellungen: 7000 Jahre Kunst aus Persien]. Retrieved July 31, 2025, from https://www.khm.at/de/ausstellungen/archiv/7000-jahre-iran/
- [3]MAK – Museum of Applied Arts, Vienna. (n.d.). *Textiles and carpets collection*. Retrieved July 31, 2025, from https://www.mak.at/en/collection/textiles-and-carpets/
- [4]Schönbrunn Palace Official Website. (n.d.). *History and architecture of Schönbrunn Palace* [Geschichte und Architektur von Schloss Schönbrunn]. Retrieved July 31, 2025, from https://www.schoenbrunn.at/de/ueber-schoenbrunn/geschichte
- [5]Austrian State Archives (Österreichisches Staatsarchiv). (n.d.). *Documents on Habsburg diplomatic relations with the Middle East*. Retrieved July 31, 2025, from https://www.statearchives.gv.at